

Вера М. Савић

Факултет педагошких наука
Универзитета у Крагујевцу
Јагодина
Катедра за филолошке науке

УДК: 371.3::811.111

Стручни рад

Примљен: 18. септембар 2014.

Прихваћен: 17. октобар 2014.

ТЕМАТСКА НАСТАВА ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА НА МЛАЂЕМ УЗРАСТУ КАО ОДГОВОР НА ЗАХТЕВЕ ОБРАЗОВАЊА У 21. ВЕКУ

Апстракт: Образовни системи широм света предузимају кораке на свим нивоима образовања како би ученике и студенте што боље припремили за живот и рад у свету који је све више интернационално и интеркултурално повезан (ЕАСЕА 2012; Еневер 2012; Гартон и др. 2011; Гредол 2006; Сато 2013; Шин, Крендол 2014). Нове вештине које су неопходне за успех у образовању и каријери обухватају знање страних језика и интеркултуралну компетенцију (Бајрам и др. 2002; Којл и др. 2010; Кертен, Далберг 2010; Мекеј 2001; Шин, Крендол 2014; Хаинкел 2001). Развој ових компетенција се у свету остварује разним облицима интегративног приступа, при чему се енглески језик (као страни или други језик) користи као средство за извођење наставе из осталих школских предмета, све чешће и на млађем узрасту.

Полазећи од позитивних искустава страних образовних система у примени интегративног приступа, рад истражује потенцијал интегративне наставе за јачање лингвистичких и интеркултуралних компетенција ученика млађег узраста. У раду се најпре дају аргументи за примену интегративне наставе као иновативног приступа у настави енглеског језика на млађем узрасту, а затим се анализирају програми интегративне (билингвалне) наставе који су до сада развијани у основним школама у Србији. Указује се на могућности тематске наставе (као облика интегративне наставе) за примену интердисциплинарног приступа настави и анализира потенцијал програма континуираног стручног усавршавања наставника енглеског језика под називом *Theme-Based Instruction in TEYL* да задовољи потребе наставе страног језика на млађем узрасту у Србији 21. века и допринесе развоју вештина неопходних за успешан живот и рад у условима које намеће глобализација.

Кључне речи: ученици млађег узраста, вештине за 21. век, лингвистичке компетенције, интеркултуралне компетенције, интегративна (тематска) настава, стручно усавршавање.

1. УВОД

Двадесет први век је донео бројне промене и увео нове вредности у готово све области савременог живота, од економије и политике, преко технологије и науке, до образовања. образовање постаје главни кључ успеха у свету који се свакодневно све више интернационално и интеркултурално повезује, а образовни системи широм света предузимају кораке на свим нивоима како би ученике и студенте што боље припремили за живот и рад (ЕАСЕА 2012; Еневер 2012; Гатон и др. 2011; Гредол 2006; Сато 2013; Шин, Крендол 2014). Основна идеја водила у свим образовним реформама јесте развој нових вештина које ће ученике спремити за живот у свету који се изузетно брзо мења и у коме оно што науче у току школовања није довољно за дуготрајну успешну каријеру.

У условима глобалног повезивања веома важну улогу има знање енглеског језика као интернационалног језика комуникације у области економије, дипломатије, науке, технологије, туризма, саобраћаја, спорта, медија и забаве. Поред тога, енглески језик стиче све значајније место и у области високог образовања као глобални академски језик, и све већи број универзитета у земљама у којима енглески није први језик нуди интернационалне програме на енглеском језику отворене за упис студената из читавог света (Гредол 2006: 74). Стога је потпуно разумљива тежња родитеља широм света да својој деци омогуће учење енглеског језика од најранијег узраста, као и реакције образовних система да енглески језик уведу као обавезни предмет у првим годинама формалног образовања.

Пратећи светске трендове, Министарство просвете Србије увело је 2003. године предмет Енглески језик као обавезан од првог разреда основног образовања (ученици старости 6–7 година). Настава се од првог до осмог (завршног) разреда основног образовања изводи са два часа недељно. Курикулум за млађи узраст (од првог до четвртог разреда, узраст од 6/7 до 10/11 година) прописује примену комуникативне методе у настави енглеског језика и развој вештина разумевања слушањем и говора у првом и другом разреду и интеграцију све четири језичке вештине у трећем и четвртном разреду. Такође, курикулум за млађе разреде наглашава значај развоја комуникацијских вештина и интеркултуралне компетенције, мада не даје детаљне смернице за њихово остваривање.

Рад најпре разматра могућности за развој кључних компетенција у настави енглеског језика на млађем узрасту у Србији, а затим истражује потенцијал интегративне наставе за јачање лингвистичких и интеркултуралних компетенција ученика млађег узраста увођењем тема и садржаја везаних како за културу народа који се енглеским језиком служе као првим језиком, тако

и за културе народа широм света за које енглески језик представља средство интернационалне комуникације.

2. ВЕШТИНЕ ЗА 21. ВЕК И НАСТАВА ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА НА МЛАЂЕМ УЗРАСТУ

Настава енглеског језика на млађем узрасту има за циљ да припреми ученике да енглески језик користе у усменој и писаној комуникацији. С обзиром на све већу повезаност људи на глобалном нивоу, као и на доступност информација и људског знања на интернету углавном на енглеском језику¹, настава треба да припреми ученике за комуникацију са припадницима других народа, као и за самостално претраживање и обраду нових информација употребом технологије (Шин, Крендол 2014: 326).

Вештине које су неопходне за остваривање ових циљева су предмет разматрања образовних система широм света и већ се уводе у наставне програме од најранијег узраста. У Сједињеним Америчким Државама кључним областима сматра се свест о глобалном свету, финансијска, економска, пословна и предузетничка писменост, грађанска писменост, здравствена писменост и еколошка писменост, које треба развијати кроз три групе вештина²: 1. вештине учење и иновације (критичко мишљење и решавање проблема; комуникација и сарадња; креативност и иновација); 2. вештине дигиталне писмености (информатичка писменост; медијска писменост; информациона и комуникациона технолошка писменост); 3. професионалне и животне вештине (флексибилност и адаптибилност; иницијатива и самоупућивање; социјална и интеркултурна интеракција; продуктивност и допринос; лидерство и одговорност) (Шин 2014: 327). Говори се и о „вештинама 7К“³, које обухватају комуникацију, кроскултурно разумевање, критичко мишљење, каријеру, компјутерску писменост, креативност и колаборацију (Трилинг, Феидел 2009, в. Шин 2014: 328).

¹ Према резултатима истраживања које објављује W3Techs – World Wide Web Technology Survey (<http://w3techs.com>), 1. октобра 2013. године 55,4% садржаја на интернету је било на енглеском језику, убедљиво више него на свим другим језицима заједно. На другом месту био је руски језик са само 6,1%, а затим немачки, који обухвата 5,9% свих интернет садржаја.

² Документ на српском језику, под насловом *Шта учимо нашу децу: Листа вештина за 21. век* (<http://www.iths.edu.rs/media/files/Vestine-za-21-vek.pdf>), непознатог аутора и датума издања, садржи готово идентичну листу, која је састављена на основу страних извора. Није познато да ли се ради о листи вештина које су прихваћене и укључене у наставу, као ни ком нивоу наставе је намењена.

³ На енглеском “7Cs Skills“, тако назване јер имена свих ових вештина почињу словом „C“ енглеског алфабета: communication, cross-cultural understanding, critical thinking, career, computing, creativity, collaboration (Шин, Крендол 2014:328).

Сато (2013: 4) наводи једно од највећих интернационалних истраживања у овој области под називом *Развијање и оцењивање вештина за 21. век (Assessment and Teaching of 21st Century Skills – ATC21S)*, чији је првенствени циљ било јасно дефинисање вештина неопходних за успех у 21. веку. Истраживање је дало укупно десет вештина у оквиру четири одвојене области: А) Начин размишљања: 1. Креативност и иновација; 2. Критичко мишљење, решавање проблема, доношење одлука; 3 Учење како се учи, метакогниција; Б) Начин рада: 4. Комуникација; 5. Колаборација (тимски рад); В) Средства за рад: 6. Медијска писменост; 7. Информатичка писменост; Г) Живот у свету: 8. Грађанство – локално и глобално; 9. Живот и каријера; 10. Лична и друштвена одговорност – укључујући и културну свест и компетенцију (Бинкли и др. 2010, в. Сато 2013: 5–7).

Разматрајући могућности развијања ових вештина у когнитивној сфери, Сато (2013: 10) полази од Блумове таксономије (1956) ревидиране од стране Андерсонове и Кретвола (2001, в. Сато 2013: 10–11) тако да су три нивоа мишљења нижег реда (памћење/знање, разумевање, примена) у хијерархијском односу, док су три облика мишљења вишег реда (анализа, синтеза/креација и евалуација) паралелна; аутор затим мапира вештине за 21. век у односу на ревидирану таксономију и закључује да се ове вештине углавном поклапају са мишљењем вишег реда, али да за три од десет вештина (комуникација, колаборација и информатичка писменост) мапирање није могуће. Веома важан закључак аутора представља истицање потребе да се мишљење вишег реда развија већ код ученика млађег узраста, с обзиром да истраживања (нпр. Отес, Грејсан 2004, в. Сато 2013: 12) показују да су деца способна да развију мишљење вишег реда раније него што то тврди Пијажеова теорија о когнитивном развоју, посебно у области критичког мишљења⁴.

Настава енглеског језика на млађем узрасту пружа бројне могућности за интеграцију поменутих вештина. Развој лингвистичких/комуникационих и интеркултуралних компетенција деце има за циљ да их припреми за успешну комуникацију са вршњацима широм света, за размену искустава у областима које су домен њиховог интересовања, као и да им омогући стицање нових знања и вештина које ће им бити потребне касније у животу. С обзиром да су ове вештине међусобно повезане и често се преклапају, развој комуникацијских вештина немогућ је без развоја интеркултуралне компетенције, док критичко мишљење праги развој информатичке писмености (Шин, Крендол 2014: 330).

Интеркултуралне компетенције могу се развијати у настави енглеског језика на млађем узрасту употребом материјала који говори о културама

⁴Према резултатима истраживања које објављује W3Techs – World Wide Web Technology Survey (<http://w3techs.com>), 1. октобра 2013. године 55,4% садржаја на интернету је било на енглеском језику, убедљиво више него на свим другим језицима заједно. На другом месту био је руски језик са само 6,1%, а затим немачки, који обухвата 5,9% свих интернет садржаја.

разних држава у свету, док се адекватним питањима о садржини материјала може развијати критичко мишљење. У настави треба створити услове за смислену комуникацију на страном језику и креирати активности које укључују кооперацију и тимски рад на пројекту везаном за интеркултуралне теме. Успешна интеркултурална комуникација захтева развој емпатије, толеранције и поштовања према другим културама и избегавање стереотипа и осуде. Ученицима млађег узраста потребна је велика подршка наставника за истовремено развијање језичких и интеркултуралних компетенција (Савић 2013: 38–39). Једна од најефикаснијих метода за остваривање ових циљева јесте интегративна настава којом се интегрише настава енглеског језика и садржај осталих школских предмета.

3. ИНТЕГРАТИВНА НАСТАВА ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА НА МЛАЂЕМ УЗРАСТУ У СРБИЈИ

Без обзира на велики број акронима⁵ који се користе да се означи настава страног/другог језика у којој се користе садржаји других наставних предмета, односно настава школских предмета на страном или другом језику, интегративна настава се односи на обраду тема из наставних предмета као што су математика, природне или друштвене науке у настави енглеског језика, чиме се постиже истовремени развој лингвистичких компетенција ученика и њихово упознавање са садржајем предмета (Нунан 2011: 199–224). Интегративну наставу може изводити наставник страног језика или предметни наставник, уз одређена прилагођавања и стицање компетенције везане за садржај предмета који предаје на енглеском језику (наставник страног језика) и унапређивање језичких компетенција (предметни наставник). Уколико је фокус на садржају предмета, ради се о билингвалној настави, док се настава којој је главни циљ језички развој може назвати тематском наставом страног језика.

Теоретску основу интегративне наставе страног језика чине истраживања у области усвајања страног језика и у образовној и когнитивној психологији (Сноу 2001: 304). Према Кршеновој теорији усвајања страног језика (1984, в. Сноу, исто), до усвајање страног језика долази када ученик разуме језички инпут, а не када учи напамет речи или механички ради граматичка вежбања; у интегративној настави језика инпут разумљив јер се ради о садржини која је ученику блиска, намењена његовом узрасту у наставном програму за разред који похађа, интересантна и везана за свакодневни живот. Поред тога, интегративна настава задовољава и захтеве социокултурне теорије Виготског

⁵ Најпознатији акроними су: CLIL (Content and Language Integrated Learning), CBI (Content-Based Instruction), TBI (Theme-Based Instruction), CBLT (Content-Based Language Teaching), LAC (Language Across the Curriculum), EMI (English as a Medium of Instruction).

о учењу страног језика јер омогућава да се створе услови у којима у зони наредног развоја одрасла особа или вршњак са развијенијим компетенцијама помаже детету у учењу (исто). Најзад, највећу подршку овом моделу наставе дају Андерсонова истраживања теорије учења (1993, в. Сноу, исто) која подржавају приступ у коме се усваја академски језик (CALLA – Cognitive Academic Language Learning Approach) јер се на тај начин подстиче дугорочно памћење и развијају стратегије које омогућавају самостално учење.

Први билингвални програми појавили су се у Канади још шездесетих година прошлог века, затим су настали и ширили се у Сједињеним Америчким Државама, да би данас интегрисана настава страног језика и садржаја била присутна широм света, представљена са много различитих модела. У Европи се појавила осамдесетих година прошлог века, најпре у Финској, а затим у Мађарској и Шпанији, као израз тежње Европске уније за остваривањем вишејезичности у земљама чланицама. Сматра се да овај вид наставе примењује значајне методичке принципе успешне и ефикасне наставе страног језика јер задовољава потребу ученика да буду у контакту са страним језиком, да страни језик користе за аутентичну комуникацију и у практичне сврхе, да интегришу све четири језичке вештине и да стекну самопоуздање у коришћењу страног језика (Европска комисија 2006: 7). Отуда у већини европских земаља данас постоје школе које примењују интегративни приступ и интегришу наставу језика и предметних садржаја, при чему се енглески језик користи као доминантни језик наставе садржаја (ЕАСЕА 2012: 94). Број школских предмета који се предају на енглеском језику варира од школе до школе, као и њихова структура.

У Србији су се први пилот програми билингвалне наставе појавили 2004. године у основној и средњој школи⁶, где је на француском језику извођена настава математике, биологије, хемије и техничког и информатичког образовања (у 7. и 8. разреду основне школе, а не на млађем узрасту). Данас се билингвална настава изводи у пет предшколских установа, 11 основних и 10 средњих школа. Главни разлог експанзије билингвалне наставе јесте пројекат Владе Аутономне Покрајине Војводине (АПВ), односно Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице, под називом „Увођење двојезичке наставе на српском и енглеском језику у установе образовања и васпитања на територији АПВ“ из 2010. године. Пројекат је почео да се реализује од школске 2011/2012. и сада, у трећој години реализације,

⁶У сарадњи са Француском владом и Француским културним центром билингвална српско-француска настава је уведена у Основну школу „Владислав Рибникар“ у Београду и Трећу београдску гимназију. (<<http://www.os-ribnikar.edu.rs/dvojezicna-nastava.php>> 20. 03. 2013.)

укључује пет предшколских установа, пет основних школа и три гимназије на територији АПВ⁷.

Модел билингвалне наставе у школама у Србији су различити⁸, тако да се проценат садржаја који се предају на страном језику креће од 30% до 45%. Нови Закон о основама система образовања и васпитања из 2009. године предвиђа увођење билингвалне наставе (члан 9), и то тако што локална заједница даје иницијативу за увођење билингвалне наставе уколико предметни наставници школе испуњавају услове за увођење наставе на страном језику⁹ и уколико постоји интересовање ученика и родитеља, као и подршка страног партнера¹⁰.

Може се сматрати да билингвална настава на млађем узрасту у Србији добија свој континуитет тек са иницијативом Владе АПВ из 2010. године. У брошури под називом „Увођење двојезичке наставе на српском и енглеском језику у установе образовања и васпитања на територији АПВ“ најављује се увођење билингвалне наставе на предшколском узрасту интеграцијом Кембриџ међународног курикулума за узраст од 5,5 до 7 година у припремни предшколски програм прописан од стране Министарства просвете Републике Србије, затим у првом циклусу основног образовања (од првог разреда) и у другом циклусу основног образовања (од шестог разреда), имплементацијом још два Кембриџ међународна програма: Cambridge International Primary Programme, од првог до петог разреда, и Cambridge Lower Secondary Programme, од шестог до осмог разреда (Влада АПВ 2010: 4). Предмети који се изучавају на енглеском језику на предшколском узрасту јесу Математика и Околина, у млађим разредима основне школе то су Математика и Свет око нас, а у старијим разредима основне школе билингвално се изучавају Математика, Географија или Биологија. Више од 600 ученика било је школске 2012/2013. укључено у спровођење билингвалне наставе у АПВ, док је 25 васпитача и наставника у Кембриџу похађало методичку обуку за његову реализацију фебруара 2013¹¹.

⁷ Сви подаци су преузети са интернет сајта Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице, који се редовно ажурира, па су тако у овом раду изнети подаци из извештаја са Конференције о билингвалном образовању, одржане 29. 11. 2013, који је објављен истог дана на интернет адреси: http://www.puma.vojvodina.gov.rs/etext.php?ID_mat=1482&PH_PSESSID=jm2saejgulirjan6rej62jj9n0

⁸ Од 2008. године постоје и примери интегрисања Кембриџ међународних програма у Србији у приватној основној и средњој школи „Руђер Бошковић“ у Београду, а од 2010. и у Новом Саду, уз могућност да ученици полажу међународну матуру и стекну право да образовање наставе на универзитетима у иностранству

⁹ Језички услов за предметне наставнике јесте познавање страног језика на нивоу B2 Заједничког европског оквира за језике (Council of Europe 2001).

¹⁰ За српско-енглеску наставу подршку пружа Британски савет у Београду (<http://www.mojedete.rs/8391-U-skolama-sve--vise-bilingvalne-nastave.html>; 20. 03. 2013.).

¹¹ Подаци су преузети са интернет сајта Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице, и налазе се на адреси: <http://www.puma.vojvodina>.

Пре тога, у периоду од јуна до октобра 2011. организована је методичка обука у земљи за 24 од ових васпитача и наставника, уз значајну подршку Британског савета у Београду и представника издавача Cambridge University Press, који имају кључну улогу у обезбеђивању наставних материјала и континуираног професионалног усавршавања за наставнике.

Брошура „Увођење двојезичке наставе на српском и енглеском језику у установе образовања и васпитања на територији АПВ“ (Влада АПВ 2010) низом питања и одговора намењених ученицима, родитељима, али и учитељима и наставницима који недовољно познају овај иновативни приступ у настави, дефинише билингвалну наставу и наводи њене циљеве и предности:

„Двојезична настава подразумева извођење појединих предмета на српском/ матерњем језику и енглеском језику, у склопу наставног плана и програма који утврђује Министарство просвете Републике Србије. Ученици уче градиво у истом обиму и према истим критеријумима као и остали који те предмете слушају само на српском језику. Главни циљ двојезичне наставе је пружање ученицима не само стручне компетенције – овладавање стручном терминологијом, у сваком појединачном програму, него и одличну језичку и комуникацијску компетенцију. Страни језик постаје средство за стицање и језичких и нејезичких знања и вештина, а матерњи и енглески језик се не искључују већ се допуњају. Ученици стичу изузетне језичке и комуникацијске компетенције и вештине, одличне стручне компетенције – овладавање стручном терминологијом у сваком појединачном програму, већу могућност стицања међународних сертификата, прилику за превазилажење својих личних, језичких и културних ограничења, већи степен осетљивости, разумевања и толеранције за друге људе, културе и језике, и лакше проналажење запослења.“ (Влада АПВ 2010: 2)

На основу горњег цитата може се закључити да билингвална настава има велики потенцијал за развој компетенција неопходних за живот и рад у 21. веку, али и да почетак спровођења овог иновативног модела наставе у Србији може изазвати недоумице, чак и код наставника. Истраживање малог обима спроведено у Србији 2010. године са наставницима енглеског језика показало је да, иако 88% испитаника тврди да зна шта је интегрисана настава страног језика и садржаја, 98% испитаника би желело да сазна нешто више о овом виду наставе страног језика, па истраживач закључује „да наставници енглеског језика нису сигурни шта је интегрисана настава страног језика и садржаја“ и да „углавном имају нејасно разумевање концепта интегрисане наставе језика и садржаја“ (Савић 2010б: 16–19). Веома је охрабрујуће што је 80% испитаника у истом истраживању изјавило да жели да добије прилику да у настави интегрише садржаје енглеског језика и других школских предмета (исто).

Имајући у виду чињеницу да је припрема и развој билингвалне наставе сложен и дуготрајан процес који захтева ангажовање великог броја институција

и појединаца, али и да су њени ефекти веома повољни, нарочито у погледу значаја који има за ученике млађег узраста у развијању лингвистичких и комуникацијских компетенција, као и интеркултуралне компетенције и мотивације за учење, мислимо да се у школама које формално не примењују билингвалну наставу (која захтева да се 30–45% садржаја курикулума изводи на страном језику) може применити тематски приступ у настави енглеског језика (којим се једна до две теме у полугодишту обрађује на енглеском језику у оквиру тематских целина које обухватају 4–5 часова) и тако знатно допринети развоју лингвистичких и интеркултуралних компетенција ученика млађег узраста у школама широм Србије. У том циљу смо развили програм континуираног професионалног усавршавања наставника енглеског језика који предају у млађим разредима основне школе, под називом „Theme-Based Instruction in Teaching English to Young Learners“¹². Програм се одвија у две фазе, као програм професионалног усавршавања наставника-едукатора, и као програм континуираног професионалног усавршавања наставника енглеског језика који енглески језик предају у млађим разредима основне школе у Србији.

4. ТЕМАТСКИ ПРИСУП У НАСТАВИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА НА МЛАЂЕМ УЗРАСТУ И ПРОГРАМ КОНТИНУИРАНОГ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА НАСТАВНИКА ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА У СРБИЈИ „THEME-BASED INSTRUCTION IN TEACHING ENGLISH TO YOUNG LEARNERS“.

Тематски приступ у настави енглеског језика на млађем узрасту представља могућност да се контекстуализује настава страног језика повезивањем са садржајима који се обрађују на часовима других школских предмета и тако курикулум енглеског језика повеже са курикулумима других предмета (Шин, Крендол 2014: 70). Оваква контекстуализација чини да комуникација на часу постане аутентична и смислена, што позитивно утиче на мотивацију ученика за комуникацију на страном језику на часу. Наставник страног језика своју наставу базира на теми која је део курикулума (нпр. вода, временске прилике, храна, пријатељство, угрожене животињске врсте, ланац исхране, геометријски облици, превозна средства, живот у граду, живот на селу, занимања, итд.) и планира низ од четири или пет часова испуњених активностима за усвајање и увежбавање новог вокабулара, граматичких конструкција и језичких функција, и развој свих језичких вештина и комуникације на страном језику. Активностима у настави повезује се учење језика, садржаја, културе и вештина критичког мишљења. Добро изабране теме и осмишљене активности креирају богат

¹² Програм ће се изводити искључиво на енглеском језику, отуда је и његов назив на енглеском.

контекст у коме су деца мотивисана да искажу сопствене мисли, идеје, осећања и искуства, користећи нови језик у интересантном контексту и развијајући управо вештине и компетенције неопходне за живот у 21. веку – језичке, комуникацијске и интеркултуралне вештине.

Програм „Theme-Based Instruction in Teaching English to Young Learners“ (в. Прилог 1) настао је као програм континуираног професионалног усавршавања наставника енглеског језика који предају у млађим разредима основне школе (Teacher Training Programme), који је најпре у августу 2013. спроведен на Факултету педагошких наука Универзитета у Крагујевцу као програм за професионално усавршавање наставника-едукатора (Training-of-Trainers Programme)¹³.

Програм треба да омогући наставницима енглеског језика у Србији развијање и унапређивање компетенција за примену тематске наставе у млађим разредима основне школе. У првој фази Програма обучено је 17 наставника-едукатора који ће Програм спроводити у другој фази. Учесници су били наставници енглеског језика који раде са ученицима млађег узраста и већ имају искуства у извођењу акредитованих програма професионалног усавршавања наставника енглеског језика. У евалуацији програма учесници су посебно истакли иновативност идеја и применљивост америчких искустава у нашим условима. Закључено је да размењене идеје и искуства могу веома позитивно деловати на унапређивање наставе енглеског језика на млађем узрасту и да их треба реализовати у виду програма сталног стручног усавршавања за наставнике енглеског језика који раде са ученицима млађег узраста у Србији

Друга фаза спровођења Програма почеће почетком школске 2014/2015. године. Програм би требало да омогући професионално усавршавање бар 200 наставника у прве две године спровођења, чиме ће се потенцијално унапредити настава енглеског језика у 70 до 100 школа широм Србије. Очекивани ефекти обуке биће способност наставника енглеског језика да успешно повезују наставне садржаје из других предмета са наставом енглеског језика на млађем узрасту избором адекватних тема, осмишљавањем и избором адекватних активности и материјала, стварањем услова на часу за смислену комуникацију

¹³ Овај програм је акредитован као Летња школа од стране Завода за унапређивање образовања и васпитања Србије, и реализован уз подршку Амбасаде САД у Београду. Аутор рада је истовремено и коаутор програма, а програм је резултат тронедељног студијског боравка на Универзитету Мериленд (UMBC), Округ Балтимор, Држава Мериленд, САД, за који је аутор добио стипендију Владе САД за период јул–август 2012. године. Уз менторску сарадњу са др Џоан Кенг Шин (Dr Joan Kang Shin), професором примењене лингвистике на Универзитету Мериленд, аутором онлајн програма E-Teacher Scholarship Programme Teaching English to Young Learners, и директором програма E-Teacher Professional Development Workshop 2012, програм је осмишљен тако да се може уз одређене адаптације најпре применити за обуку наставника-едукатора, а затим као тродневни програм континуираног професионалног усавршавања наставника који раде са ученицима млађег узраста

на енглеском језику и адекватним поступцима оцењивања напретка ученика и евалуације успешности сопствене наставне праксе. Ефекат овако спроведеног програма биће много већи и са мање дилема и изазова са којима се наставници у билингвалним одељењима данас срећу: проблем обезбеђивања адекватних наставних материјала, дилема о употреби матерњег језика у настави на енглеском језику, недовољно развијене језичке компетенције наставника који изводе билингвалну наставу, или административни проблеми везани за спровођење овог облика наставе (Глушац, Мазуркијевић 2013: 99).

Програм обухвата четири предавања, четири радионице и групни рад учесника на креирању тематских целина. Предавања учесницима појашњавају теоретске основе наставе енглеског језика на млађем узрасту уопште и тематске наставе посебно, док радионице пружају могућности за искуствено учење и креативно ангажовање у припреми одговарајућих наставних материјала и осмишљавању ефикасних активности употребом мултимедија. Посебна пажња је посвећена оцењивању напредовања ученика и развоју вештина и знања које захтева образовање 21. века.

Циљеви Програма обухватају развијање свести наставника који енглески језик предају на млађем узрасту о потреби интегрисања наставних садржаја из других предмета са наставом страног језика на овом узрасту, као и оспособљавање наставника за оперативно планирање тематских целина, уз уважавање принципа ефикасне наставе на млађем узрасту, као што су: контекстуализација новог вокабулара и граматике, активирање дејег знања стеченог у настави других предмета, смислена комуникација на енглеском језику. Један од специфичних циљева је и стварање базе оперативних планова тематских целина и наставних материјала на *wikispaces* страници за даљу размену и примену у настави од првог до четвртог разреда.

Крајњи циљ Програма је јачање компетенција ученика млађег узраста у настави страног језика. Очекује се да примена тематског приступа унапреди језичка знања и вештине ученика, као и њихов когнитивни и социјални развој: увођење тема које су ученицима интересантне и део су њиховог искуства и занимљиве активности и материјали путем којих се тема обрађује, представљају контекст у којем су ученици мотивисани да учествују и размењују идеје на енглеском језику, јер је фокус на активностима, а не на вокабулару и граматичким конструкцијама (Кертен, Далберг 2010: 150). На овај начин ученици постепено граде базу академског енглеског језика, која је неопходна за њихов даљи језички развој и академски успех.

5. ЗАКЉУЧЦИ

Преглед најновијих тенденција у области наставе страног језика у свету и код нас говори о изузетном потенцијалу интегративне наставе за

развој језичких и интеркултуралних компетенција ученика млађег узраста, неопходних за већа постигнућа у учењу и раду у 21. веку. Нажалост, мали број наставника енглеског језика у Србији има одговарајуће компетенције да планира и изводи интегративну наставу, што се може закључити на основу посматрања часова енглеског језика у локалним основним школама: наставници углавном користе уџбеник и радну свеску у настави, уз додатак флеш картица и аудио снимака, а ученици решавају задатке у приручницима и ретко имају прилике за аутентичну комуникацију.

Ипак, интересовање које наставници показују за овај иновативни приступ у настави наговештава њихову спремност да учествују у програмима професионалног усавршавања за извођење тематске наставе енглеског језика. Верујемо да ће Програм „Theme-Based Instruction in Teaching English to Young Learners“ омогућити наставницима да стекну неопходна знања и вештине за тематско планирање наставе енглеског језика, а ученицима млађег узраста помоћи да напредују великим корацима ка будућим образовним и професионалним успесима.

ЛИТЕРАТУРА

Бајрам и др. 2002: М. Byram et al, *Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching*. Strasbourg: Council of Europe. <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/guide_dimintercult_en.pdf>11.01.2012

Влада АПВ 2011: Увођење двојезичке наставе на српском и енглеском језику у установе образовања и васпитања на територији АПВ. <http://www.puma.vojvodina.gov.rs/dokumenti/_obrazovanje/Bilingvalna_nastava/Brosura%20-%20Uvodjenje%20dvojezicne%20nastave%20na%20srpskom%20i%20engleskom%20jeziku.pdf> 20.01.2013

Влада РС 2008: Наставни план и програм за основно образовање и васпитање у Републици Србији. Службени гласник бр. 10/2004, 20/2004, 1/2005, 3/2006, 15/2006 и 2/2008. <http://www.enastavnik.com/index.php?option=com_content&view=category&id=25&Itemid=34>10.01.2010.

Гартон и др. 2011: S. Garton et al, *Investigating global practices in teaching English to young learners*, Aston University, UK: British Council.

Глушац, Мазуркијевић 2013: Т. Glušac, J. Mazurkijević, The CLIL initiative in Vojvodina. U Savić, Ćirković-Miladinović (ur.) *Integrating Culture and Language Teaching in TEYL*, Conference Proceedings No. 16, Jagodina: Faculty of Education in Jagodina, 93–102.

Гредол 2006: D. Graddol, *English Next*, British Council Publications
EACEA 2012: EACEA, *Key Data on Teaching Languages at School in Europe – 2012*, Brussels: EACEA P9 Eurydice and Policy Support. <<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>> 20. 01. 2013.

Европска комисија 2006: European Commission, *Content and Language Integrated Learning (CLIL) at School in Europe*. Brussels: Eurydice.

Еневер 2011: J. Enever (ed.), *Early Language Learning in Europe*. British Council.
Јоанну-Џорџиу, Рамирез Вердуго 2010: S. Ioannou-Georgiou, D. Ramirez Verdugo, Stories as a tool for teaching and learning in CLIL. U Ioannou-Georgiou, Pavlou (ur.),

Guidelines for CLIL Implementation in Primary and Pre-Primary Education. European Commission (Comenius fund), pp. 136–156.

Кемерон 2003: L. Cameron, Challenges for ELT from the expansion in teaching children. *ELT Journal*, 57(2), 105–112.

Кемерон 2008: L. Cameron, *Teaching languages to young learners*. Cambridge: Cambridge University Press.

Кертен, Далберг 2010: H. Curtain, C. A. Dahlberg, *Languages and children – Making the match: New languages for young learners*. Boston, MA: Pearson.

Коил и др. 2010: D. Coyle et al, *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.

Марш 2002: D. Marsh: *CLIL/EMILE – Content and Language Integrated Learning – The European Dimension. Actions, Trends and Foresight Potential*. Jyvaskyla: UniCOM. <http://ec.europa.eu/education/policies/doc/david_marshall-report.pdf> 10. 3. 2009

Мекеј 2001: S. McKay, Literature as Content for ESL/EFL. U Celce-Murcia (ur.), *Teaching English as a Second or Foreign Language*. Boston: Heinle, Cengage Learning, 319–332.

Мун 2005: J. Moon, *Children learning English*, Oxford: Macmillan Education.

Нунан 2011: D. Nunan, *Teaching English to young learners*. Anaheim, CA: Anaheim University Press.

Пинтер 2006: A. Pinter, *Teaching young language learners*. Oxford: Oxford University Press.

Пинтер 2011: A. Pinter, *Children Learning Second Languages*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

Савет Европе 2001: Council of Europe, *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Cambridge: Cambridge University Press.

Савић 2010а: V. Savić, Promoting primary English language teaching through Content and Language Integrated Learning. *Inovacije u nastavi*, XXIII, 2010/2, Beograd: Učiteljski fakultet u Beogradu, 108–118.

Савић 2010б: V. Savić, Are we ready for implementing CLIL in primary language classrooms? *MELT – Magazine for English Language Teachers*, no. 13 (Spring), Belgrade: ELTA, 16–19.

Савић 2010в: V. Savić, English across the curriculum: Integrating English with Art in a primary classroom. *ELTA Newsletter*, April 2010 <http://www.britishcouncil.org/serbia-elta-newsletter-2012-april-feature_articles-savic.doc> 2. 4. 2012.

Савић 2012а: V. Savić, Effective CLIL lesson planning: What lies behind it?, u Popović, Savić (ur.) *Content and Language Integrated Learning in Teaching Young Learners*, Conference Proceedings No. 11, Jagodina: Faculty of Education in Jagodina, 35–46.

Савић 2012б: V. Savić, CLIL Activities in Teaching English to Young Learners. *ELTA Newsletter*, <<http://www.britishcouncil.org/serbia-elta-newsletter-2012-april.htm>> 20.01.2013.

Савић 2012в: V. Savić, Engaging young learners through theme-based instruction. *ELTA Newsletter*, April 2012 <http://www.britishcouncil.org/serbia-elta-newsletter-2012-april-feature_article-savic.doc> 20.01.2013.

Савић 2013: V. Savić, Developing Intercultural Literacy in the Young Learner Classroom. U Savić, Ćirković-Miladinović (ur.) *Integrating Culture and Language Teaching in TEYL*, Conference Proceedings No. 16, Jagodina: Faculty of Education in Jagodina, 35–52.

Сато 2013: I. Suto, 21st Century skills: Ancient, ubiquitous, enigmatic?, *Research Matters: A Cambridge Assessment Publication*, <<http://www.cambridgeassessment.org.uk/Images/130437-21st-century-skills-ancient-ubiquitous-enigmatic-.pdf>> 20. 1. 2013.

Скот, Итреберг 1990: W. Scott, L. H. Ytreberg, *Teaching English to children*. London: Longman.

Сноу 2001i: M. A. Snow, Content-Based and Immersion Models for Second and Foreign Language Teaching. U M. Celce-Murcia (ur.), *Teaching English as a Second or Foreign Language*, Boston: Heinle Cengage Learning, 303–318.

Хаинкел 2001: E. Hinkel, Building Awareness and Practical Skills to Facilitate Cross-Cultural Communication. U Celce-Murcia (ed.), *Teaching English as a Second or Foreign Language*. Boston: Heinle, Cengage Learning, 443–458.

Шин, Крендол 2014: J. K. Shin, J. A. Crandall, *Teaching young learners English: From theory to practice*. Boston, MA: National Geographic Learning/Cengage Learning.

Vera Savić

Faculty of Education in Jagodina
University of Kragujevac, Serbia

THEME-BASED INSTRUCTION IN TEACHING ENGLISH TO YOUNG LEARNERS AS RESPONSE TO 21ST CENTURY EDUCATIONAL REQUIREMENTS

Summary: Educational systems throughout the world have made steps to properly prepare students at all levels to meet the requirements of the increasingly international, inter-connected and multicultural life (EC Key Data 2012; Enever 2012; Garton et al 2011; Graddol 2006; Suto 2013; Shin, Crandall 2014). Among the new skills needed for education and work in the 21st century is the proficiency in foreign languages and intercultural competence (Byram at al 2002; Coyle at al 2010; Curtain & Dahlberg 2010; Hinkel 2001; McKay 2001; Suto 2013; Shin, Crandall 2014). This has very important implications for English language teaching in Serbian schools, where English is being introduced as a compulsory subject from primary Grade One. Keeping in line with international approaches to developing these critical skills, the paper looks at the potential of theme-based instruction for strengthening linguistic and intercultural competences of young learners. First, it gives the rationale for integrated instruction as an innovative approach and supports it with results of international research in the area (Coyle 2007; Coyle et al. 2010; Ioannou-Georgiou 2012; Marsh 2002), then it studies the content and language integrated learning (CLIL) programmes piloted in Serbian primary education so far, and finally, it explores the potential of a comprehensive in-service professional development programme designed by the author of this paper for meeting the needs of the 21st century language teaching and learning. The programme has been developed within *E-Teacher Professional Development Workshop 2012* held at the University of Maryland, Baltimore County, USA, to be carried out in two stages in Serbia as a national programme of upgrading primary teachers' strategies in theme-based instruction and aiming to strengthen young learners' linguistic and intercultural competences through theme-based instruction. The paper concludes that theme-based instruction has an enormous potential for strengthening the skills needed in the increasingly globalised world.

Key words: young learners, 21st century skills, linguistic competences, intercultural competences, theme-based instruction, professional development.

Прилог 1: Програм континуираног професионалног усавршавања наставника енглеског језика у Србији „Theme-Based Instruction in Teaching English to Young Learners“

	Планиране теме и трајање	Предвиђени садржаји	Предвиђени радни материјали
Први дан	<p>Introduction to the Programme (30 мин)</p> <p>Предавање I: Best Practices for TEYL (90 мин)</p> <p>Предавање II: Theme-Based Instruction in TEYL: Creating effective thematic units (90 мин)</p> <p>Радионица 1: Demonstration of a Thematic Unit (“Weather“) (60 мин)</p> <p>Радионица 2: Challenges and Potential of Theme-Based Instruction: discussing the demo (60 мин)</p> <p>Радионица 3: Creating Thematic Units Appropriate for Grades 1–4 in Serbia (stage 1) (45 мин)</p>	<p>Учесници се најпре упознају са циљевима семинара, његовим садржајем и начином рада.</p> <p>Два уводна предавања (I и II) имају за циљ да упознају наставнике са савременим теоријама о учењу језика на млађем узасту (применом конструктивистичке теорије учења и теорије о усвајању језика уз активно учешће ученика и адекватну подршку), као и да нагласе потенцијал тематске наставе да мотивише децу да страни језик користе за комуникацију на часу: теме чине контекст блиским, налик реалном животу, занимљивим и забавним (налик процесу усвајању матерњег језика).</p> <p>Радионице 1 и 2 омогућавају учесницима да кроз сопствено искуство доживе све фазе планирања тематске целине.</p> <p>Радионица 1 представља демонстрацију тематске целине на тему „време/временске прилике“ (енгл. „weather“), са садржајем и активностима за 4 часа у низу укључивањем садржаја предмета Музичко, Физичко, Ликовно, и Математика. Радионица 2 предвиђа анализу и дискусију о демонстрираној тематској целини кроз шест кључних критеријума. Радионица 3 представља групни рад на развоју тематских целина.</p>	<p>Презентације (PPT), радни листови (KWL Chart; The Challenge of Teaching Children; Thematic Planning Chart; Theme-Based Activities; Multiple Intelligences Jigsaw Reading), видео материјал (<i>The Weather Song</i>; прича <i>The North Wind and the Sun</i>; Weather flashcards).</p> <p>Поред картица са сликама, користиће се велике картице са речима песмице, папир за цртање и писање песмица, наставни план и програм за млађе разреде основне школе.</p> <p>Користиће се бојице, папир у боји, фотографије и слике, блу тек и флип чарт табле.</p> <p>Сви учесници ће добити презентације у електронској форми као подсетник за израду тематских целина.</p>

	Планиране теме и трајање	Предвиђени садржаји	Предвиђени радни материјали
Други дан	<p>Предавање III: Assessment in Theme-Based Instruction (90 мин)</p> <p>Предавање IV: 21st Century Skills for Young Learners (90 мин)</p> <p>Радионица 4: Using Stories/Picture Books in Theme-Based Instruction (60 мин)</p> <p>Радионица 5: Using Multimedia in Theme-Based Instruction (60 мин)</p> <p>Радионица 6: Creating Thematic Units Appropriate for Grades 1–4 in Serbia (stage 2) (60 мин)</p>	<p>Уводно предавање (III) упознаје учеснике са принципима оцењивања чији је циљ унапређивање наставе, као и са техникама оцењивања које омогућавају наставнику да своје ученике боље упозна, посебно њихове индивидуалне карактеристике, остварен напредак и потребе за додатним вежбањем. Посебан нагласак је на формативном и интегративном оцењивању којима се индивидуални напредак проверава у активностима сличним онима које су коришћене у настави.</p> <p>Друго предавање (IV) уводи изузетно значајну тему о новим компетенцијама које ученици треба да стекну како би били спремни за живот и рад у новом миленијуму, као што су комуникацијске вештине, креативност и критичко мишљење, што се постиже тематском наставом.</p> <p>Радионица 4 омогућава наставницима да кроз искуство сазнају како се приче могу повезати са темама, док радионица 5 подстиче наставнике на коришћење видео материјала и филмова о темама адекватним за млађи узраст.</p> <p>Радионица 6 представља групни рад на развоју тематских целина.</p>	<p>Користиће се презентације PPT, сликовница <i>A Very Hungry Caterpillar</i>, радни листови за причу, ADDIE образац.</p>
Трећи дан	<p>Радионица 7: Demonstration of Thematic Units Appropriate for Grade 1 in Serbia (90 мин)</p> <p>Радионица 8: Demonstration of Thematic Units Appropriate for Grade 2 in Serbia (90 мин)</p> <p>Радионица 9: Demonstration of Thematic Units Appropriate for Grade 3 in Serbia (90 мин)</p> <p>Радионица 10: Demonstration of Thematic Units Appropriate for Grade 4 in Serbia (90 мин)</p>	<p>Садржај свих радионица зависиће од изабраних тема и креираних тематских целина за наставу енглеског језика у 1, 2, 3. и 4. разреду у Србији. Полазници семинара ће презентовати своје планове и учествовати у дискусији и евалуацији креираних наставних материјала.</p>	<p>Презентације и материјали (радни листови и други дидактички материјали које креирају учесници семинара).</p> <p>Сви материјали биће претходно постављени на заједничку wiki страницу како би били доступни за коментаре осталих чланова групе.</p> <p>Образац за евалуацију тематских целина.</p>